

CONTRÔ

De rubriek *Confrontatie* brengt een uitdagende mening naar voren. De uitdaging geldt de lezer: u mag reageren. Onderschrijft u de gepresenteerde visie of wilt u juist de polemieken aangaan, formuleer uw mening dan scherp en bondig in maximaal 500 woorden. Stuur uw reactie binnen twee weken na verschijnen van het betreffende nummer naar *Noorderbreedte*. De redactie houdt zich het recht voor te lange reacties in te korten.

Grijpskerk en Langelo (4)

Maatschappelijke vormgevingsdiscussie

Het stuk van Willem Foorhuis in *Noorderbreedte* 1997/3 heeft veel losgemaakt. Daarmee is, fragmentarisch en chaotisch, een klein stukje gerealiseerd van wat hij bepleit: een maatschappelijke vormgevingsdiscussie.

Wat je ook vindt van nut en noodzaak van het Nederlandse gasbeleid en dus van de daarmee verbonden installaties, het is ook voor wie dat beleid afwijst, niet onverstandig om er op voorbereid te zijn dat op de kaart van sommige delen van Noord-Nederland de legenda-aanduiding 'gaswinningsland' het meest gepast zal zijn (en hier en daar al is). Dat leidt tot vormgevingsvragen: hoe verhouden zulke nieuwe structuren zich tot wat er al is? Is er zoiets mogelijk als de identiteit van een gaswinningslandschap? Moeten locaties als Grijpskerk zoveel mogelijk aan het oog worden onttrokken, moeten ze juist als een soort ruimteschepen zonder enige relatie met de landschappelijke onderlegger worden neergezet, of moeten ze zo worden ontworpen dat ze een relatie aangaan met hun omgeving, dat het ontwerp van de ene locatie er anders uitziet dan die de andere (en dan bedoel ik niet alleen de schaal- en inpassingsvoorzieningen, maar vooral ook het ontwerp van de installatie zelf)? Nieuwe vragen zijn het trouwens niet. Ze zijn altijd aan de orde als een landschap ingrijpend verandert, bijvoorbeeld van kwelderland met kronkelige slenken naar rationeel verkaveld akkerland, of als een groot nieuw element wordt aangebracht.

In ieder geval moet dit soort vormgevingsvragen niet door ontwerpers alleen worden beantwoord, want ze zijn verbonden met maatschappelijke appre-

ciaties. Wie een locatie ziet als een onvermijdelijk kwaad wil hem liever niet zien, wie hem opvat als een uiting van het vele goeds dat het aardgas ons te bieden heeft, wil hem graag voluit tonen en vindt dat ook al gauw te mooi. Het vormgevingsvraagstuk is mede een *representatievraagstuk*, en kan dus nooit alleen door vakspecialisten worden opgelost. Wat dat betreft ben ik het niet eens met Hans Elerie, die een maatschappelijk vormgevingsdebat afwijst uit angst voor een 'rietdakbenadering'.

Toch kunnen zulke vragen ook niet zonder ontwerpers worden beantwoord. Ontwerpers moeten niet alleen de uitkomst van een maatschappelijk debat in vormen vertalen, ze moeten het debat vooral ook voeden door de bestaande en mogelijke nieuwe werkelijkheden zo te verbeelden dat de deelnemers aan het maatschappelijk debat meer betekenissen en meer mogelijkheden gaan zien dan ze eerst zagen, door ideeën aan te dragen, door het denken uit te dagen. Helaas gebeurt dat zelden.

Identiteitsloze truttigheid

Damveld (van de anti's), Snaak (van de inmiddels tevreden gestelde omwonenden) en Duut (van de NAM) zijn het er (bien étonnés de se trouver ensemble) roerend over eens dat in het geval Grijpskerk een maatschappelijk vormgevingsdebat wel degelijk heeft plaatsgevonden. Het is maar wat je een vormgevingsdebat noemt. Ongetwijfeld hebben de Kommerzijlsters uitvoerig kunnen meepraten en naar hun wensen is overduidelijk geluisterd. Het plan van Ebbinge en Ecoplan lijkt zelfs vooral een gehoorzame vertaling te zijn van een lange lijst van wensen en wensjes uit de plaatselijke gemeen-

schap: een park hier, een waterpartij daar, wat beschermde planten voor de liefhebbers en nog zo wat behagelijk strooigoed. De onderdelen en het geheel hadden net zo goed kunnen dienen om de omgeving van een vuilverbrandingsinstallatie te Alkmaar 'op te leuken' of om de bewoners van Budel te verzoenen met een zinkfabriek. Met vormgeven aan een noordelijk gaswinningslandschap heeft dat allemaal bitter weinig te maken, daarin heeft Foorhuis groot gelijk. En Elerie's angst voor identiteitsloze truttigheid lijkt gestaafd (al kunnen gezelligheids-elementen uit de catalogus van Snaak best ook een rol spelen in een *echt* ontwerp). Dat het mis gaat ligt niet aan het maatschappelijk vormgevingsdebat als zodanig, maar aan de *organisatie* van dat debat. Ten eerste moet het vormgevingsdebat niet alleen op het plaatselijke maar ook op hogere schaalniveaus gevoerd worden (en dus ook met inschakeling van personen en groepen die belang hechten aan planvorming op die niveaus). Het maatschappelijk belang is immers veel breder dan het lokale belang alleen. Ten tweede heb je voor een goed debat en een dito besluitvorming vanaf het begin loyale, maar behoorlijk eigenzinnige ontwerpers nodig. Vanaf het begin: zonder schetsontwerpen is zelfs een goede locatievergelijking en -keuze niet mogelijk.

Amusant en contraproductief

Ten slotte: een van de meest modieuze en meest verwarde discussies van de laatste jaren is die over 'compensatie'. Ook in de Grijpskerk-affaire komen we de term om de haverklap tegen. Maar iedereen bedoelt er wat anders mee. Concrete uitwerkingen

